

Comunicació vs. demarcació. La modelització de la varietat formal de la llengua catalana

1. INTRODUCCIÓ

La llengua catalana, com a llengua incardinada en un entorn cultural i econòmic desenvolupat, va acomodar la seua estructura a la complexitat dels requeriments comunicatius d'una comunitat lingüística del segle XXI. La dialèctica entre la unitat i la diversitat, entre la norma i la variació, plana en la caracterització multifactorial d'un codi lingüístic que ha de satisfer els requeriments d'uns usuaris diversos. Uns usuaris que, alhora, han de fer front a una gamma força matisada de situacions comunicatives.

En la tradició catalana l'estudi de la variació s'ha abordat des de dues dimensions complementàries, la de les varietats dialectals (personals) i la de les funcionals. Quant a la variació social (una de les varietats dialectals) i la situacional, en la nostra tradició de recerques tots dos vessants han estat poc fressats. La sociolingüística se n'ha ocupat des de vèrtexs diversos. Així, d'una banda, el variacionisme labovian ens ha fornit un inventari de recerques modest però de gran interès; de l'altra, la gramàtica sistemicofuncional anglosaxona ha estat a la base d'un conjunt d'aproximacions sociolingüístiques a partir d'autors com Lluís López del Castillo, Isidor Marí, Xavier Lamuela, Lluís Payrató, etc. Més enllà de l'enfocament sociolingüístic, la pragmàtica i l'etnografia de la comunicació també han centrat la seua atenció en l'anàlisi de l'ús lingüístic contextual.

A l'hora d'endinsar-nos en l'estudi de la dualitat norma-variació, la mirada sociolingüística és especialment adequada ja que la comesa s'ha d'inserir en el marc d'una dinàmica comunicativa deficitària. Dit d'una altra manera, la consideració general de llengua minoritzada que s'atorga a la llengua catalana descansa en una crisi important dels usos lingüístics. Ens trobem, doncs, en una situació que dificulta enormement l'establiment d'un repertori lingüístic assumit d'una

manera plena pel conjunt d'usuaris de la llengua. D'altra banda, la minorització lingüística es manifesta amb intensitat diferent a les diverses regions administratives que formen la comunitat lingüística. La fragmentació administrativa i una història plena de desacords afavoreixen, doncs, la creació de comunitats de parla on la llengua catalana defineix la seua funcionalitat segons el pes que té en relació amb el conjunt de codis que constitueixen un(s) repertori(s) lingüístic(s) multilingüe(s) cada cop més complex(os). Aquesta segmentació d'àmbits comunicatius i referencials és a la base de dinàmiques identitàries que no afavoreixen l'establiment de normes d'ús comunes i de models lingüístics formals compartits. Dit això, no hauria d'estranyar a ningú el qüestionament teòric contemporani de la mateixa existència efectiva de la comunitat lingüística catalana. Un concepte, el de comunitat lingüística, que depassa la consideració estricta del fet que es tracta d'un conjunt territorial amb una llengua històrica compartida. La fallida d'alguns criteris definidors del capteniment sociolingüístic comunitari exigeix una reflexió profunda.

En unes condicions com les acabades d'esmentar, la precarietat dels estudis de què disposem deu tenir alguna cosa a veure amb les dificultats de caracteritzar unes varietats, les socials i les funcionals, on els investigadors de la llengua catalana no han fondejat amb tanta insistència com en l'estudi de les dimensions històrica i geogràfica. Fins i tot quan els esmentats estudis han emergit en el marc de la disciplina sociolingüística, el decantament dels estudiosos per l'anàlisi sociològica n'ha minimitzat les aportacions.

A manera de sumari, en els apartats que segueixen, *a)* assajaré de categoritzar sumàriament la variació lingüística, un marc de gran interès en la modelització de la varietat formal; *b)* abordaré el debat sobre l'establiment de la norma des del model de Haugen (1966 i 1983) aplicat a la caracterització dels processos d'estandardització; *c)* insistiré en la singularitat que mostren els esmentats processos quan es tracta de llengües subordinades; *d)* m'endinsaré en la caracterització del litigi sobre la consideració monocèntrica o pluricèntrica en la gestió normativoes-tandarditzadora de la llengua catalana, i, finalment, *e)* clouré l'article amb un desideràtum.

2. LA CATEGORITZACIÓ DE LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA¹

Des de la nit dels temps l'estudi de la *variació* entre les llengües, *interlingüística*, això és, la caracterització, ara individuada ara comparada, de sistemes lingüístics diferents, ha gaudit de l'interès inqüestionat de la reflexió lingüística. Contrà-

1. En aquest apartat reprenc les consideracions fetes a Pradilla (2020). En l'esmentat treball, com a complement del plantejament teòric, s'hi pot trobar una síntesi dels resultats de la recerca feta des de la sociolingüística de la variació en l'àmbit de la llengua catalana.

riament, la lingüística ha tingut veritables dificultats a l'hora d'assumir la *variació* interna, *intra lingüística*, com un element intrínsec a la mateixa existència de les llengües. Val a dir que la lingüística tradicional se n'ha ocupat d'una part, la variació històrica i la geogràfica, però la lingüística moderna s'ha mostrat extraordinàriament incòmoda a l'hora de reconèixer-la com a legítim objecte d'estudi.

Han hagut d'aparèixer, doncs, nous models teòrics que han destacat la importància del seu estudi en la teoria general del llenguatge i han esperonat els investigadors a enfrontar-se al seu funcionament complex. La sociolingüística i la pragmàtica, amb un espai d'intersecció disciplinari important, han anat fent camí, tot assajant de definir el seu estatus paradigmàtic.

En l'àmbit de la llengua catalana, la proposta de compartimentació de la variació lingüística que ha fet més fortuna és la que ens ofereix el treball de Halliday, McIntosh i Strevens (1964). Amb aquesta proposta naixia la gramàtica sistemicofuncional, matisada en diverses ocasions per Halliday (1976) i Gregory i Carroll (1978). Tot seguit m'hi referiré de manera sintètica.

A l'hora d'abordar la variació lingüística amb què es mostra la llengua catalana, Cassany i Marí (1990) ens proposen dues mirades diferenciades: la que associa les característiques dels textos a la procedència dels parlants o usuaris i la que els correlaciona amb les situacions d'ús en què tenen lloc. Les primeres, anomenades *dialectes* o *varietats dialectals*, avaluen la variació segons la procedència geogràfica dels parlants, les característiques socials o l'estadi cronològic en què es produeix. Les segones, anomenades *registres* o *varietats funcionals*, són varietats situacionals; no depenen de la consideració grupal dels usuaris sinó de la diversificació dels usos dels individus. Totes dues varietats representen dues cares de la mateixa moneda i apareixen unides de manera indissociable en qualsevol circumstància comunicativa. Es tracta, doncs, de dues varietats complementàries que defineixen conjuntament la matriu variable de tota producció lingüística.

Les varietats dialectals poden ser de tres tipus: les *geogràfiques* (anomenades tradicionalment *dialectes*), les *històriques* i les *socials*. Les geogràfiques mostren el comportament de la llengua segons l'adscripció geolingüística dels parlants (per exemple, català occidental i oriental) (figura 1); les històriques tenen en compte l'estadi diacrònic (català preliterari, medieval i contemporani), i les socials defineixen capteniments lingüístics associats a una multiplicitat de variables. Segons Payrató (1998, p. 15), vinculats a «varietats culturals, varietats associables amb distincions de classe social, varietats ètniques [les comunitats gitanes de Barcelona i Perpinyà], varietats “anormals” (varietats afectades per patologies lingüístiques i varietats d'un idioma com a segona llengua), varietats de gènere (parla *masculina* o *femenina*) i varietats corresponents a grups més o menys tancats i marginals (els argots) o, en el pol oposat, a grups més oberts i inclusius (els estàndards)».

FIGURA 1. Varietats geogràfiques de la llengua catalana.

FONT: <https://dialectes.wordpress.com/2012/02/08/el-mapa-dels-dialectes/>.

La varietat estàndard de la llengua ha presentat problemes d'ubicació en l'esquema apuntat. El fet que tinga un component situacional obvi (és la varietat de les situacions comunicatives formals) i que tinga com a objectiu la neutralització de la variació dialectal (és la varietat menys marcada per trets geogràfics, socials i històrics) no pot amagar que es tracta de la varietat dialectal d'un grup d'usuaris especial, el format per la totalitat dels membres de la comunitat lingüística. Arribats en aquest punt, no resulta sobrer recordar que una de les traces de les llengües en situació de minorització lingüística és que la llengua hegemònica envaeix —si no monopolitza— la formalitat comunicativa, si més no d'una part substancial de la població.

Més endavant hi tornaré, però de bon començament voldria fer algunes consideracions que tenen una significació especial en l'establiment de la varietat es-

tàndard de la llengua catalana. Una fa referència a la seua variabilitat interna: més enllà de la previsible variabilitat definida per la situació d'ús (registres formals), la varietat estàndard també sol acollir (de manera controlada) variació dialectal que reflecteix la identitat de l'usuari (especialment, formes regionals). D'altra banda, el seu ús s'associa a la comunicació supradialectal per tal de garantir l'eficàcia comunicativa entre els diversos grups d'usuaris de la llengua. I, tanmateix, en la comunicació intradialectal també se sol establir un model referencial, més marcat sobretot geogràficament. La intensitat de la presència de formes dialectals en la varietat estàndard de la llengua té molt a veure, d'una banda, amb la fluïdesa de la comunicació entre les diferents regions de la comunitat lingüística i, de l'altra, amb les dinàmiques identitàries de les diverses parts del tot idiomàtic. Dit d'una altra manera, en la consolidació de la varietat estàndard la delimitació de l'espai de comunicació —en última instància, la comunitat lingüística— hi té un paper primordial. En el darrer apartat d'aquest capítol reprendré aquesta consideració.

Quant a la variació funcional, en el preàmbul d'un dels treballs referencials en el seu estudi, el coordinador de l'obra, Lluís Payrató (1998, p. 5), la defineix de la manera següent: «La variació funcional —que també ha estat denominada *contextual* o *estilística*— té a veure amb les diferències que presenta una llengua segons els diversos àmbits d'ús en què es fa servir, o sigui, segons els diferents propòsits o funcions, interlocutors, canals i temes propis dels actes comunicatius en què apareix el llenguatge verbal humà». Es tracta, doncs, d'una modalitat lingüística situacional associada a contextos d'ús i definida pluridimensionalment per tres factors. Halliday (1976) els anomena *field*, *mode* i *tenor*, una nomenclatura que la sociolingüística catalana ha reformulat i ampliat. I així parla de *tema*, *canal*, *nivell de formalitat* i *propòsit*. Vegem-ho de manera sumària.

El *tema* ens remet a l'objecte a què es refereixen els interlocutors, el significat referencial o ideacional de la comunicació. El *canal* és el mitjà a través del qual es vehicula el missatge. El *tenor*, vinculat al significat interpersonal de l'acte comunicatiu, distingeix dos aspectes complementaris: un és el *nivell de formalitat* (*tenor personal*), que depèn del grau de familiaritat o respecte en el tracte establert entre els interlocutors; l'altre, el *propòsit* o intencionalitat (*tenor funcional*), ens remet als efectes que es vol obtenir amb el missatge.

Els registres, doncs, són el resultat de la combinatòria dels diferents factors esmentats. Una combinatòria que estableix una taxonomia amb una casuística força complexa. Així, en l'establiment de les diverses unitats d'anàlisi funcional hi té un paper força rellevant la gradació amb què se subcategoritzen, alhora, els diferents factors definidors. De manera que la dificultat d'establir unitats discretes en el contínuum funcional atorga una complexitat especial al seu estudi.

El tema distingeix el caràcter genèric i específic (tècnic) de la comunicació. Té un protagonisme especial en la definició dels registres col·loquials i corrents (no

especificats temàticament) i els registres especialitzats, científics o tècnics (tecnolèctes). El lèxic constitueix l'indicador més clar de les variacions de tema i la terminologia és l'element central dels llenguatges d'especialitat.

El canal, definit tradicionalment en la dicotomia oral-escrit, amb la incorporació de la distinció entre usos preparats i espontanis (planificats i no planificats), ha pres una nova dimensió. La figura 2 visualitza el conjunt de modalitats textuais que matisen el contínuum tradicional. Les de la part central del diagrama, a mig camí entre l'oralitat i l'escriptura, amb l'adveniment dels mitjans de comunicació de masses han adquirit un gran protagonisme. En l'àmbit dels mitjans de comunicació, els estudis sobre la modelització del llenguatge col·loquial mediatitzat català ofereixen ja un conjunt de recerques important.

En relació amb el nivell de formalitat de la comunicació s'estableix un contínuum entre dos pols, el formal i l'informal. De categorització força complexa, se sol resoldre amb la caracterització de tres usos: l'informal (col·loquial o familiar), el neutre (estàndard) i el formal (elevat o solemne). La confiança entre els interlo-

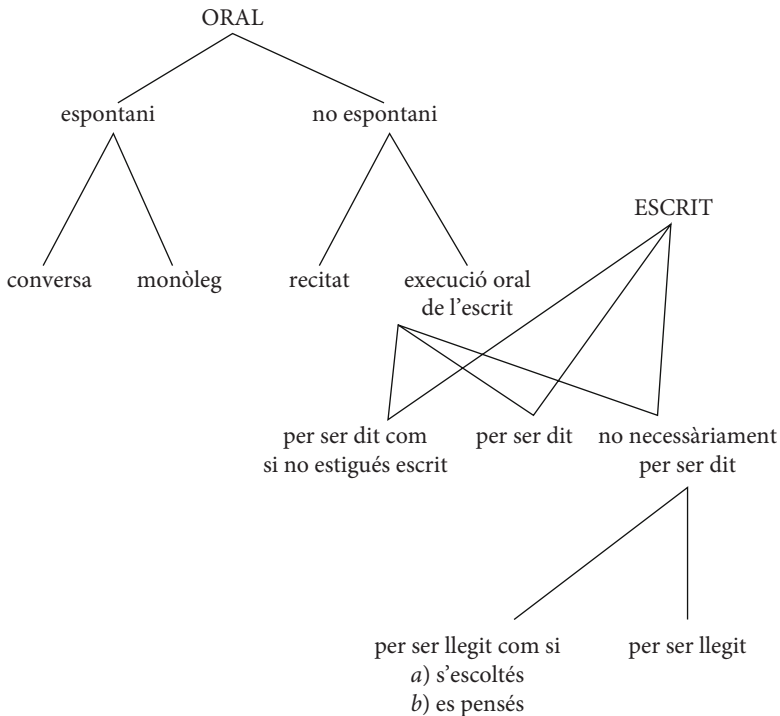

FIGURA 2. Relacions oral-escrit (Gregory i Carroll, 1978).

FONT: Payrató (1998, p. 19).

cutors i la implicació personal de l'emissor en la comunicació seran determinants en la tria del nivell de formalitat adequat.

Finalment, el propòsit o intencionalitat ens remet a les funcions del llenguatge. Des de la formulació de Jakobson, tenim a disposició un bon grapat de tipologies. En la nostra tradició, des d'una perspectiva textual i discursiva, la proposta d'Adam (1985) (seguint els treballs de Werlich, 1975) ha fet força camí amb la distinció de textos narratius (exposició de fets), descriptius (exposició de coses), explicatius (exposició d'idees), argumentatius (exposició d'opinions), injuntius (transmissió d'ordres o instruccions), predictius (previsió de fets futurs), conversacionals i retòrics.

Les varietats i els registres són realitats indissociables. Les normes d'adequació en la tria esdevenen convencions socials condicionades pel context sociocultural. En el cas de la llengua catalana, una de les traces més diàfanes dels diferents graus de minorització lingüística a què es troba sotmesa en els diversos territoris és precisament la inestabilitat del *repertori funcional*. Aquest concepte, associat amb el de *competència comunicativa*, provinent de l'etnografia de la comunicació (Gumperz i Hymes, 1964), resulta de rellevància especial a l'hora de caracteritzar la multiplicitat de situacions comunicatives que genera l'entorn multilingüe, l'atomització territorial i la feblesa comunicativa de la llengua històrica envers el castellà (als territoris pertanyents a l'Estat espanyol i a Andorra), el francès (a la Catalunya del Nord i a Andorra) i l'italià (a la ciutat sarda de l'Alguer). A hores d'ara, el repertori funcional dels catalanoparlants és multilingüe i, en relació amb l'adequació funcional intralingüística, no ha consolidat un consens en la globalitat de l'àmbit lingüístic.

En els paràgrafs precedents he abordat la categorització de la variació lingüística en funció del duet *varietats* i *registres*. És l'enfocament que la disciplina sociolingüística ha seguit majoritàriament en la tradició catalana, sobretot en la reflexió que ha suscitat la delimitació de l'estàndard, com hem vist, una varietat referencial sotmesa a tot un seguit de constriccions que fariem bé de no perdre de vista. Tanmateix, les possibilitats de categorització de la variació no s'acaben aquí: les *tipologies textuais*, vinculades com hem vist al propòsit (tenor personal), un dels quatre factors caracteritzadors dels registres, situen l'anàlisi del fet comunicatiu fora de l'entorn sociocultural i analitzen el text internament, des del punt de vista estrictament lingüístic. I encara, ara situant la comunicació socioculturalment, podem categoritzar la variació en *gèneres*. Així, en trobarem d'associats a la vida quotidiana (salutacions, conversa col·loquial), a activitats específiques (processos judicials, sermons), a l'elaboració literària (acudit, endevinalla), etc. La pragmàtica i l'anàlisi del discurs, dues manifestacions d'una mateixa disciplina amb límits difusos amb la lingüística (asocial) i la sociolingüística, s'han ocupat de l'estudi de la interacció entre l'ús del llenguatge i la comunicació. Així, els estils discursius, la llengua dels polítics i dels mitjans de comunicació, la construcció de

la identitat en el discurs, els aspectes pragmàtics de la traducció, els models de llengua, la pragmaestilística, la fraseologia, la dixi, la modalització, la cortesia i els marcadors i connectors, han esdevingut temes d'atenció preferent per als investigadors sobre la llengua catalana. Hom pot trobar una anàlisi detallada de la recerca feta a Alturo (2011) i Payrató i Cots (2011).

3. EL PROCÉS D'ESTANDARDITZACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA

3.1. *L'estandardització de les llengües subordinades*

Pel que fa a les característiques de l'estructura de les llengües subordinades, Lamuela (1994, p. 137) enumera les següents: *a*) l'excessiva variabilitat no funcional, que s'escapa d'un control suficient des del punt de vista de l'eficiència de la llengua; *b*) la fragmentació en dialectes més o menys estranys entre ells; *c*) la manca o la limitació dels mitjans d'expressió adequats per a certs àmbits; *d*) una organització reduïda i fragmentària dels registres, i *e*) la submissió a la interferència massiva i a l'orientació evolutiva de la llengua dominant.

Així, la norma de les llengües subordinades sol tenir una manifestació més imprecisa que la de les llengües establertes i està subjecta a un control social més lax, ja que *no* es mostra en tots els usos propis de la comunicació formal. Les restriccions del seu ús —també socials i geogràfiques, a més de funcionals— són a la base d'un funcionament fragmentari que bloca l'anivellament de les varietats i redueix els sistemes de connotació. La interferència lingüística és important i inestabilitza la norma interna, mentre que la fragmentació del sistema de connotacions i la interferència estilística coadjuven a la inestabilitat de les normes estilístiques. Aquesta superposició de la llengua dominant pot acabar atorgant a les seues formes estàndard el màxim valor referencial i la direcció dels processos d'anivellament i d'innovació lingüística.

Quant a la caracterització de les llengües en regressió, el nostre autor (Lamuela, 1994, p. 104-105) defineix cinc processos fonamentals: *a*) retracció de l'ús de la llengua; *b*) pèrdua d'àmbits de definició; *c*) contracció i fragmentació del sistema estilístic; *d*) augment de les restriccions sobre les normes d'ús, i *e*) reducció de les connotacions a les que són pròpies d'àmbits fortament caracteritzats i desvaloració de la llengua.

Dit això, és important destacar que totes dues seqüències —les característiques estructurals i els processos de regressió— estan vinculades estretament. De fet, la fesomia de l'estructura lingüística depèn en bona part dels processos socials enumerats. En conseqüència, si volem abordar l'estandardització d'una llengua subordinada, la comesa només tindrà possibilitats d'èxit si la inserim en el marc d'un procés de normalització decidit.

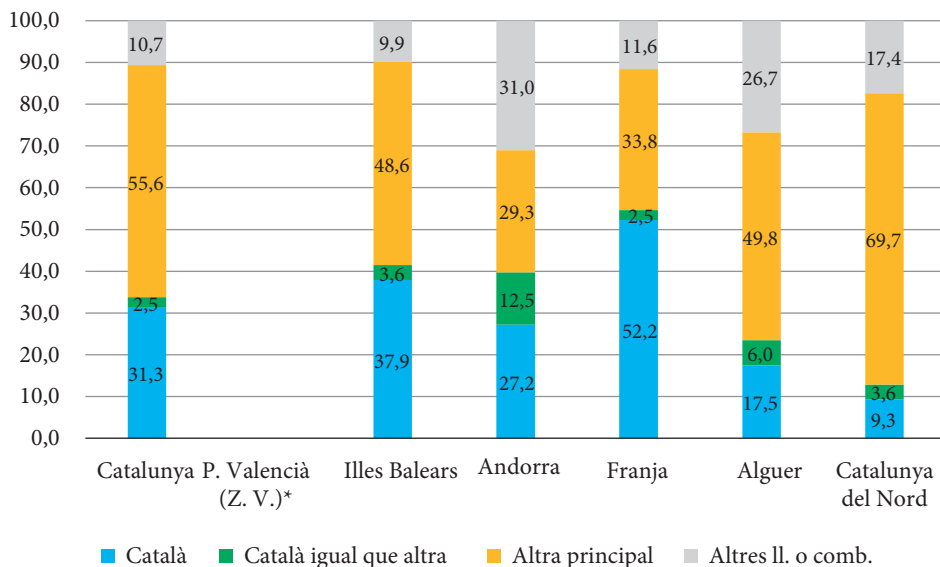
Siga dit d'entrada que la consideració global del diasistema catalanòfon encaixa plenament amb la nòmina de trets caracteritzadors dels contextos de minorització lingüística acabada d'esbossar. Tanmateix, també és fonamental precisar que els desequilibris territorials que s'observen exigeixen avaluacions parcials. Des d'aquesta perspectiva sectorialitzada, hom observa una gradació de (a)normalitat lingüística que no s'hauria de menystenir.

Amb les dades a l'abast queda clar que la situació sociolingüística de la llengua catalana mostra tot un seguit de dinàmiques territorials ben matisades.² Així, s'hi poden trobar des de regions on les expectatives d'assoliment d'un estatus de vitalitat suficient són raonables fins a territoris on les dades mostren la vigència de processos de substitució lingüística força intensos. Andorra i Catalunya són els territoris on els indicadors sociolingüístics són més favorables, de manera que la llengua catalana té una certa capacitat d'atracció. Ens referim, sobretot, al decalatge favorable entre la llengua inicial i la llengua d'identificació i a la vitalitat de la transmissió lingüística intergeneracional. Contràriament, a la Catalunya del Nord i a l'Alguer passa justament a l'inrevés. Al bell mig dels dos grups dels territoris esmentats hi ha dues regions que mostren situacions intermèdies, amb un decantament cap al primer grup en el cas de les Illes Balears i cap al segon en el cas del País Valencià. A la Franja (Comunitat Autònoma d'Aragó), on la llengua catalana havia estabilitzat la seua presència majoritària en la col·loquialitat

2. La llengua catalana s'estén per quatre estats: a més de l'espanyol, que ocupa el gruix de l'àmbit lingüístic i acumula la part més important de la població (96,2% del territori i 95,9% de la població), també té presència territorial en els estats francès, italià i andorrà. Aquesta àrea geogràfica interessatal d'aproximadament 68.000 km² acull al voltant de 13.600.000 persones.

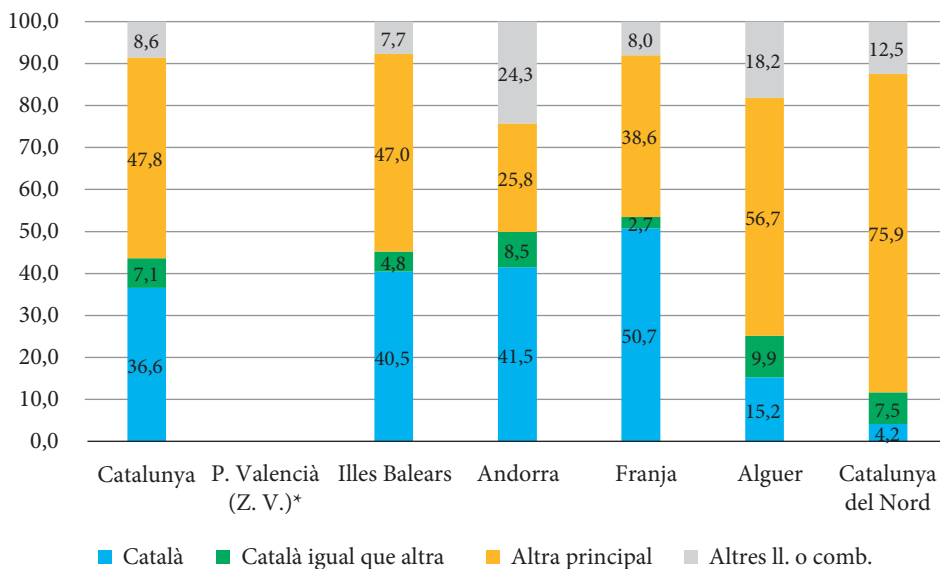
A l'Estat espanyol es parla a cinc comunitats autònomes: *a*) el Principat de Catalunya (31.895 km² i 7.496.276 h.); *b*) les Illes Balears (5.014 km² i 1.115.999 h.); *c*) la part catalanòfona de la Comunitat Valenciana (13.612 km² i 4.941.509 h.); *d*) la Franja o Aragó catalanòfon (3.672 km² i 46.360 h.), corredor territorial amb una amplada mitjana de 20 km situat a l'extrem oriental de la comunitat aragonesa, i *e*) el Carxe (300 km² i 820 h.), conjunt de llogarrets de l'extrem nord-oriental de la comunitat murciana repoblats en època moderna per immigrants valencians. A l'Estat francès ocupa el sector nord-pirinenc del Principat de Catalunya, conegut també com la Catalunya del Nord (4.166 km² i 465.467 h.). A l'illa de Sardenya, la ciutat de l'Alguer (224 km² i 43.945 h.) manté encara la parla catalana dins l'Estat italià. I, finalment, les Valls d'Andorra (468 km² i 74.794 h.) completen l'àmbit territorial de la llengua catalana.

De Catalunya, n'hem d'excloure la Vall d'Aran, on es parla l'aranès, varietat gascona de la llengua occitana. Aquesta àrea fou integrada a Catalunya de manera paccionada el 1411 després de diversos canvis de pertinença des de la primera annexió pel Tractat d'Emparança el 1175. Amb una extensió de 620 km² acull poc més de 7.000 persones. D'altra banda, la zona ponentina de l'antic regne de València, per raons històriques de repoblació en el procés de la conquesta cristiana medieval, fou inicialment de predomini lingüístic aragonès, idioma que en aquests indrets fou absorbit pel castellà en el segle xv. A més d'aquesta zona de ponent, són castellanòfones, a causa d'un procés de substitució lingüística per repoblament murcià (segles xviii-xix), les comarques del Baix Segura i del Vinalopó Mitjà i, per la seua pertinença a Castella fins al 1851 i el 1836 respectivament, la Plana d'Utiel i l'Alt Vinalopó.

GRÀFIC 1. Població de cada territori segons la seua llengua inicial. Percentatges.

FONT: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 2. Població de cada territori segons la seua llengua d'identificació. Percentatges.

FONT: Elaboració pròpia.

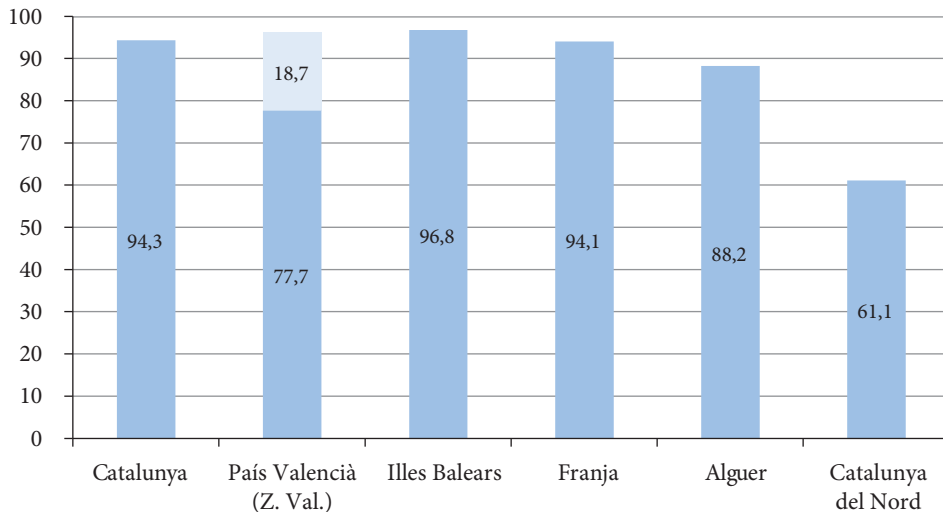
comunicativa en el marc d'una distribució funcional de caràcter diglòssic, els darrers indicadors sociolingüístics han començat a mostrar símptomes preocupants (gràfics 1 i 2).³

De l'evolució sociolingüística a les Illes Balears i al País Valencià dependrà en gran manera la caracterització global de la comunitat lingüística, ja que aquests dos territoris, juntament amb Catalunya, acumulen el 95 % de la població que hi resideix. Per a l'avinentsa que ens ocupa, l'avaluació de la competència lingüística i la dinàmica d'usos en aquests tres grans territoris serà fonamental. Pel que fa a les habilitats comunicatives, Catalunya i les Illes Balears van de bracet, amb percentatges d'entendre la llengua tendents a la universalització i amb percentatges de saber-la parlar superiors al vuitanta per cent. En totes dues àrees, l'habilitat de llegir la llengua supera els percentatges de saber-la parlar; l'habilitat escriptora és la que presenta indicadors més baixos. El País Valencià, en la zona valencianoparlant, mostra indicadors més deficitaris: una de cada quatre persones declara no entendre la llengua catalana, només una mica més de la meitat afirma saber-la parlar i llegir, mentre que poc més d'un terç de la població manifesta saber-la escriure (gràfics 3, 4, 5 i 6).

Aquestes dades no són trivials a l'hora d'abordar el debat que genera el procés d'estandardització de la llengua catalana en tota la seua dimensió territorial. Quant als usos, els indicadors de llengua habitual (llengua d'ús predominant), tant a Catalunya com a les Illes Balears són clarament desfavorables a la llengua catalana en la seua pugna amb la castellana; en concret, el diferencial és de 14 i 13 punts respectivament (gràfic 7). Al País Valencià, el diferencial és encara su-

3. A Pradilla (2019), s'hi pot trobar una anàlisi sincrònica de l'estat d'un conjunt de variables sociolingüístiques fonamentals en les diverses regions de la comunitat lingüística. Els materials demolingüístics a partir dels quals s'ha elaborat l'article en qüestió són deutors de l'*Informe sobre les dades lingüístiques bàsiques als Territoris de Parla Catalana*. L'esmentat informe, encarregat per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya a la Xarxa Cruscat de l'Institut d'Estudis Catalans, ens proposa una anàlisi contrastiva de l'estat de la llengua en els diferents territoris. Talment com la que es va fer a partir de l'onada d'enquestes dutes a terme entre els anys 2003 i 2004 (Querol, coord., 2007).

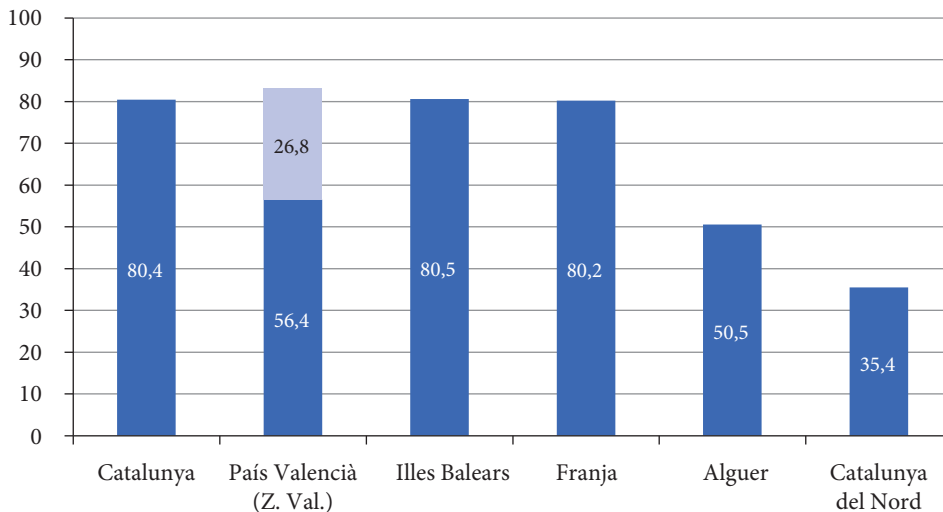
Així, una dècada després, entre els anys 2013 i 2015 set noves enquestes ens ofereixen llum sobre l'estat territorialitzat de la llengua. La Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, en col·laboració amb institucions del territori, n'ha impulsat cinc: Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 a Catalunya, Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014, Enquesta d'usos lingüístics a la Franja 2014, Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015 i Enquesta d'usos lingüístics a l'Alguer 2015. Pel que fa a les enquestes acabades d'esmentar, el fet de compartir un mateix qüestionari i un tractament similar garanteix la comparació dels resultats. A Andorra, el 2014 s'ha realitzat l'enquesta Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra del Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra. I, al País Valencià, el 2015 s'ha realitzat l'Enquesta d'ús i coneixement del valencià de la Generalitat Valenciana. A Andorra, i especialment al País Valencià, només una part de les informacions obtingudes són contrastables amb les enquestes d'usos lingüístics (EUL).

GRÀFIC 3. Percentatge de persones que declaren entendre el català (pregunta dicotòmica), per territoris.

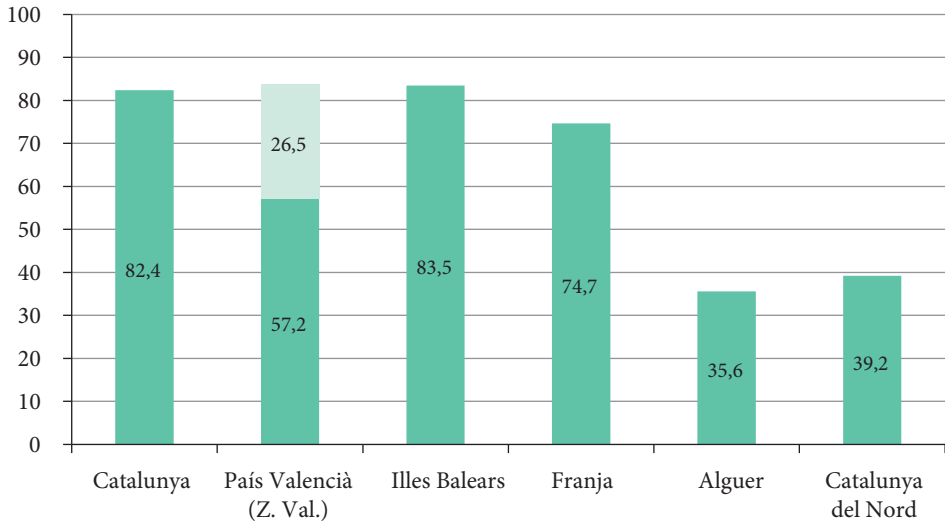
FONT: Elaboració pròpia.

NOTA: El percentatge del País Valencià agrupa amb un fons sòlid els que declaren entendre el català *bastant bé* o *perfectament*. Amb un fons discontinu apareix la proporció de població que declara entendre el català *un poc*.

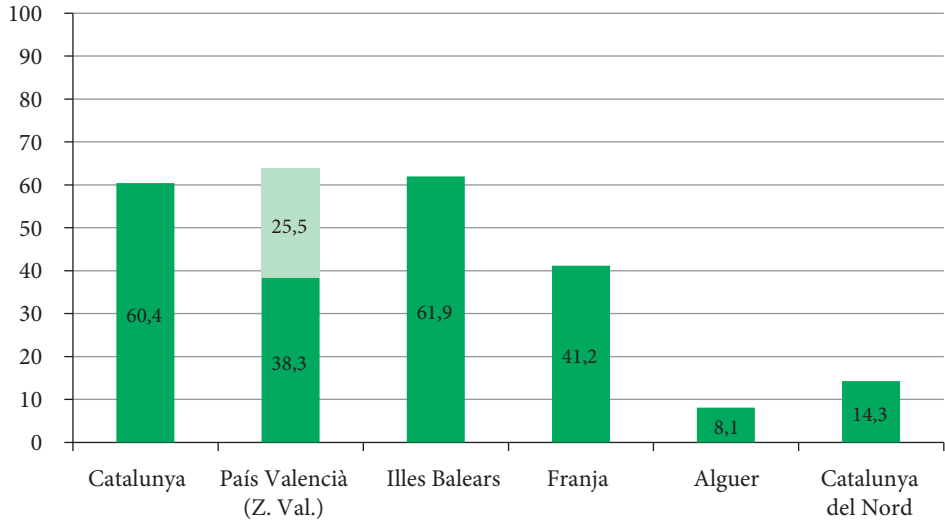
GRÀFIC 4. Percentatge de persones que declaren saber parlar el català (pregunta dicotòmica), per territoris.

FONT: Elaboració pròpia.

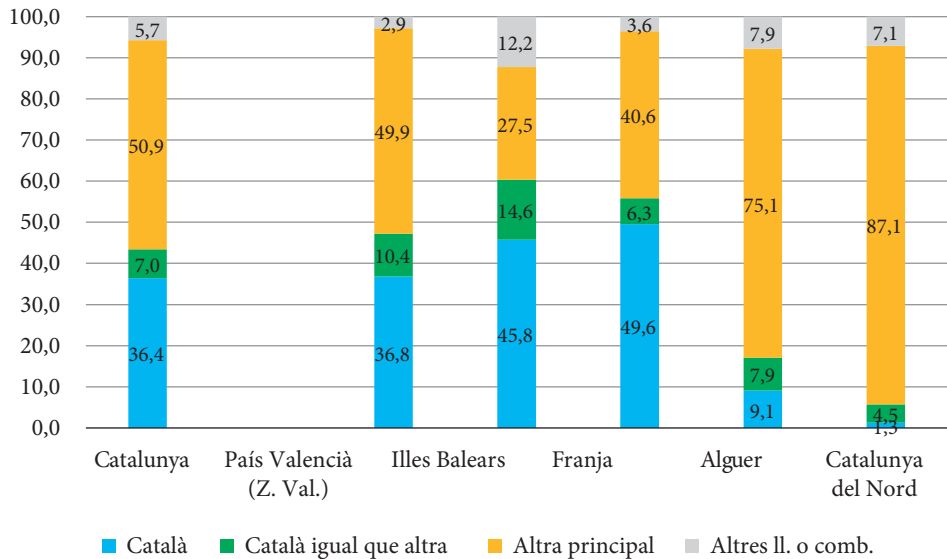
GRÀFIC 5. Percentatge de persones que declaren saber llegir el català (pregunta dicotòmica), per territoris.

FONT: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 6. Percentatge de persones que declaren saber escriure el català (pregunta dicotòmica), per territoris.

FONT: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 7. Percentatge de població de cada territori segons la seua llengua habitual.

FONT: Elaboració pròpia.

perior, entre 25 i 51,5 punts en funció dels contextos d'ús analitzats (gràfic 7).⁴ D'altra banda, és important destacar que a mesura que la llengua surt de la zona de confort que li facilita el contacte amb el grup etnolingüístic, quan es desconeix la identitat lingüística de l'interlocutor, el català perd terreny a les Illes Balears i, sobretot, al País Valencià. Contràriament, a Catalunya, com a resultat de l'activació de polítiques públiques més decidides, el català fora de la llar guanya terreny.

A propòsit del que s'ha dit, convé no perdre de vista que la llengua castellana és omnipresent en els territoris esmentats. Té una presència destacada en el repertori lingüístic de la població de llengua inicial catalana i és la llengua franca del gros de les migracions internacionals del tombant del mil·lenni. La incorporació dels nouvinguts a la llengua catalana només ha tingut una atenció programàtica rellevant a Catalunya en el marc d'una política lingüística que aposta per la llengua històrica i territorial com a codi de relació intergrupala. Els resultats, tanmateix, no han estat els desitjats: mentre que en la incorporació de la llengua catalana sempre hi va de bracet la castellana, sovint l'aprenentatge de la llengua castellana estalvia el coneixement de la catalana.

4. Els diferencials corresponen als contextos *a casa* i *a les grans superfícies*, respectivament. La variable *llengua habitual* no figura en l'enquesta valenciana.

Encongiment territorial, retracció dels usos, contracció del sistema estilístic i interferència —estructural i de connotacions— de la llengua dominant són característiques que situen la llengua catalana en una clara situació de subordinació lingüística. Prendre consciència que la llengua catalana es troba immersa en una dinàmica comunicativa deficitària, amb intensitats diferents segons la regió, hauria de guiar les decisions que es prenen en l'àmbit de la planificació del corpus.

3.2. *L'establiment de la norma*

L'Institut d'Estudis Catalans, des de la seua fundació l'any 1907, s'ha ocupat de l'establiment de la norma i d'orientar el seu procés d'estandardització a tot l'àmbit lingüístic. Tanmateix, actualment, la gestió normativa de la llengua catalana, amb l'adveniment d'un nou centre codificador de caràcter regional, està vivint uns moments de desorientació important. Hom podria dir que la institucionalització de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua) va inaugurar una nova conjuntura normativoestandarditzadora que es podria catalogar com a *pluricèntrica*. Una dinàmica que s'havia de veure reforçada amb la Llei 10/2009, de 22 de desembre, d'ús, protecció i promoció de les llengües pròpies d'Aragó, que preveia la creació de l'Acadèmia Aragonesa del Català.

El pas del temps ha matisat aquesta tendència. Així, pel que fa al cas aragonès, els successius canvis de govern (i d'orientacions lingüísticoideològiques), primer en les eleccions autonòmiques de 2011 i quatre anys més tard en les de maig de 2015, no han permès consolidar cap de les propostes anunciades. En relació amb el cas valencià, la nova *auctoritas* ha esdevingut, doncs, una mostra més del particularisme que importants sectors sociopolítics del País Valencià han impulsat secularment. Un particularisme que ha experimentat una transformació substancial, una mutació que l'ha portat a arraconar el secessionisme tradicional i a potenciar l'aïllacionisme referencial.

Siga com siga, és una obvietat que contemporàniament estem assistint a una impugnació del model tradicional de gestió monocèntrica de la norma de la llengua catalana. En paral·lel, ha anat fent camí una dinàmica politicoideològica que si més no fins l'any 2015 ha obstaculitzat l'assoliment dels consensos imprescindibles per a garantir el funcionament unitari del codi.⁵ En el rerefons de tot plegat hi ha un qüestionament conjuntural de l'abast de la comunitat sociolingüística. Una

5. Les eleccions autonòmiques de maig de 2015 van propiciar canvis de govern a Aragó, País Valencià i Illes Balears. El Partit Popular, amb posicionaments lingüístics poc favorables a la rehabilitació de la llengua catalana i propostes individuadores en termes de comunitat lingüística, ha deixat pas a coalicions progressistes que, si més no programàticament, preveuen polítiques lingüístiques més favorables i l'establiment de relacions fluïdes entre els diferents territoris.

impugnació que no és aliena a l'horitzó de funcionalitat que cada lideratge al poder vol per a la llengua catalana. En aquest sentit, ve a tomb recordar novament que un procés de planificació del corpus solvent s'ha d'incardinar en el marc general d'un procés de planificació lingüística i ha de sintonitzar amb la intervenció sobre l'estatus de la llengua que es vol promocionar.

Si fem una mirada enrere, és important destacar que, pels volts de l'any 1932, van tenir lloc diversos esdeveniments que consolidaran la normativa catalana patrocinada per l'IEC, un corpus prescriptiu que recolzava en tres obres que donaven cobertura als centres d'atenció prescriptiva de tota codificació: *a)* les *Normes ortogràfiques* de l'IEC (1913), lleugerament modificades en el *Diccionari ortogràfic* (1917); *b)* la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918), i *c)* el *Diccionari general de la llengua catalana*, també de Pompeu Fabra (1932). Aquests esdeveniments van ser, d'una banda, l'adhesió a la normativa per part de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, fet que va tenir com a conseqüència immediata la residualització de l'antinormisme a Catalunya; i, de l'altra, la mort d'Antoni M. Alcover, fet luctuós que va implicar la desaparició de l'antifabrisme a les Illes Balears. D'altra banda, el consens que va suposar la signatura de les *Normes* de Castelló l'any 1932 també ocupa un lloc rellevant. No en va, l'acord implicava l'acceptació de la doctrina fabriana en terres valencianes, la incorporació d'un territori important a un projecte cultural comú on la llengua compartida n'havia de ser l'eix vertebrador.

L'any 1932 va ser, doncs, un any cabdal en l'establiment i la difusió d'una norma unitària per a la comunitat lingüística. Fou l'any, en definitiva, en què la unitat de la llengua va deixar de ser una formulació programàtica. Així, amb la vehiculació de la norma en el seu vast domini territorial es feia més efectiva que mai una pulsio unitarista, de vegades tenallada per alguns plantejaments disgregadors, en aquest primer terç del segle xx encara de baixa intensitat. Un període, el que clouen els esdeveniments del 1932, en què es definiran els grans eixos en què descansarà el procés d'estandardització.

L'elaboració de la normativa de la llengua catalana es va realitzar tot partint dels criteris de diasistematicitat i d'historicitat. Així, es va proposar un model de codificació que podríem anomenar *monocèntrica*, això és, bàsicament fixada des d'un centre codificador (Institut d'Estudis Catalans), però *composicional* i *polimòrfica*, és a dir, amb aportacions dels diversos parlars i, alhora, amb l'acceptació de formes alternatives com a solucions equivalents. És justament en l'assoliment de la fixació ortogràfica —d'una importància simbòlica cabdal— on el caràcter composicional es visualitza millor. Dit això, voldríem alertar sobre el rerefons ideològic que solen amagar determinades impugnacions a la totalitat quan denuncien, en relació amb el polimorfisme del model, una preeminència de les opcions morfològiques i lèxiques del català oriental central, mentre passen per alt que la com-

posicionalitat afavoreix clarament les varietats occidentals —sobretot la valenciana— en l'establiment del codi gràfic. Tot i admetre una part de raó en la queixa lingüística —ben certament podríem estar parlant d'una *composicionalitat asimètrica*—, novament la identificació o el rebuig dels usuaris en relació amb el model formal ens remet a consideracions extralingüístiques, molt relacionades amb les dinàmiques centrífugues que s'han cronificat en la comunitat lingüística catalana. I com a prova inequívoca d'aquesta fragmentació referencial, destacarem l'alteració contemporània del monocentrisme originari a favor d'un enfocament pluricèntric adaptat a l'ordenació autonòmica dels territoris catalanòfons de l'Estat espanyol.

D'una manera sintètica hom podria dir que la nova proposta valenciana, en l'àrdua tasca de negociació permanent entre les diferents sensibilitats lingüístico-ideològiques que conviuen en el si de l'AVL, finalment ha esdevingut una síntesi que no s'acaba de deslliurar d'algun dels principis fonamentals del secessionisme (individuació, col·loquialització de la norma i legitimació d'interferència lingüística) i els projecta sobre la codificació fabriana. Val a dir que aquesta operació ha acabat generant un conflicte amb el corpus prescriptiu de l'IEC. Així, de manera especialment significativa en la prescripció lèxica, primer amb el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (2006) i recentment amb el *Diccionari normatiu valencià* (2016), les dissonàncies s'han fet evidents.

D'altra banda, una de les qüestions més preocupants del model autonomista la constitueix la confusió que genera el reajustament estilístic que promou. Amb la publicació de la *Gramàtica normativa valenciana* (2006), l'accés a la primera línia de la formalitat de trets catalogats anteriorment com a col·loquials (demostratius sense reforçar —*este, esta, estos, estes*—, increment dels incoatius en *-ix-* —*constituïx, deduïx*—, etc.), els agents culturals que havien protagonitzat la lluita per la dignificació de la llengua (els sectors universitaris, el món de l'ensenyament i l'àmbit editorial) han vist impugnat el seu capteniment lingüístic. El consens no serà fàcil.

Mentrestant, l'IEC ha anat reelaborant la seua proposta codificadora composicional i polimòrfica. En l'àmbit lèxic, el *Diccionari de la llengua catalana* publicat el 1995 va substituir el de Pompeu Fabra (la segona edició, encara vigent, el 2007, va incorporar modificacions substancials). Molt recentment, a partir de la nova *Gramàtica de la llengua catalana* (2016), la mirada diasistemàtica ha guanyat pes. Les noves orientacions per a la llengua escrita recullen els principis fonamentals que l'IEC havia definit per a la llengua oral en les propostes per a l'estàndard oral fonètic i morfològic de principis de la dècada dels noranta del segle passat (IEC, 1990 i 1992). Des d'un criteri d'obertura normativa, l'acadèmia interpel·la ara els usuaris de la llengua per tal que plegats consensuem un model fonamentat en l'adequació comunicativa.

Sens dubte, resta pendent l'alineament de la proposta lèxica (encara deficitària en termes d'incorporació de variació dialectal) amb la nova doctrina de la GIEC. Així i tot, la variació geogràfica i la variació funcional prenen una nova dimensió que hauria d'afavorir un encaix més còmode amb les discrepàncies normativoestandarditzadores apuntades en les línies precedents. Kremnitz (2006, p. 75-76) advertia fa uns anys que «un espai més gran per a la varietat a l'interior de la llengua augmentaria la funció comunicativa i disminuiria els perills d'un demarcacionisme exagerat». En aquesta dinàmica, podríem dir-ne *pancatalana*,⁶ si més no una part del camí ja s'ha fet.

4. L'HORIZÓ DESITJAT: LA COMUNITAT COMUNICATIVA

L'establiment de la varietat referencial descansa en la consciència prèvia de l'existència d'una comunitat lingüística. En el cas de la llengua catalana, la llarga llista de desavinences territorials que la història ens permet ressenyar ha impulsat la percepció d'àmbits de pertinença individuats i uns capteniments comunicatius entre les diverses regions molt deficitàries.

Per a l'avinentesa que ens ocupa, la dialèctica entre els conceptes *comunitat lingüística* i *comunitat de parla* pot resultar aclaridora per al nostre propòsit (Mas, 2008, p. 95-144). Així, distingirem diferents espais de relació funcional i simbòlica: un de més extens i amb una major feblesa comunicativa entre els seus membres, la comunitat lingüística; i uns altres de més reduïts però més compactats comunicativament, les comunitats de parla. La suma de les comunitats de parla defineix la comunitat lingüística; i la delimitació de les unitats parcials podrà seguir criteris analítics diversos. La comunitat lingüística serà el resultat, doncs, de la segmentació additiva d'una tipologia variada d'espais comunicatius.

D'altra banda, el debat sobre els factors que solen guiar l'establiment d'una comunitat lingüística pren una rellevància especial quan hem de reflexionar sobre el cas de la llengua catalana. Essencialment, hi ha dos blocs de criteris: un que fa referència a la interacció dels parlants, i un altre que prioritza factors de caràcter simbólicoafectiu. Mentre que el primer posa en relleu l'existència d'una comunicació efectiva entre els membres de la comunitat, el segon descansa en la comunió de normes i actituds cap a la llengua dels membres del col·lectiu. Atès que en situa-

6. La significació que dono al terme vol defugir el caràcter identitari amb què s'ha emprat en el debat sobre la nació. Em vull referir, sobretot, a la voluntat d'elaborar un sostre normatiu acollidor de les formes lingüístiques del diasistema que gaudixen d'un prestigi suficient per a la comunicació formal. El contrast amb el terme *panhispanisme* resulta obvi. En aquest sentit, la nova política lingüística panhispànica que predomina en la gestió normativa de l'espanyol ofereix un marc contrastiu de gran interès.

cions de plurilingüisme asimètric la pluralitat ideològica garanteix discrepàncies quant a les normes i actituds envers les llengües del repertori lingüístic, en bona lògica la prioritat definidora d'una comunitat lingüística s'hauria de nuclearitzar al voltant del criteri de la interacció comunicativa entre els membres del col·lectiu. L'objectiu hauria de ser, doncs, bastir espais de comunicació menors (comunitats de parla) plenament interconnectats entre ells (comunitat lingüística).

Tanmateix, l'esmentat criteri interaccional sembla que globalment ha anat perdent terreny enfront dels criteris de base identitària. D'aquesta manera, l'aparició de varietats referencials de nova creació en el context planetari es vincula sovint a canvis sociopolítics que posen en evidència la fractura del consens preexistent en un àmbit comunicatiu. Les emancipacions polítiques de l'etapa postcolonial o les noves fronteres que han generat conflictes contemporanis testimonien el que acabo de dir. Aquestes varietats solen potenciar tot un seguit de formes lingüístiques catalogades com a genuïnes d'un col·lectiu que no hi vol renunciar malgrat la previsible reducció del valor comunicatiu del nou codi (disminució d'usuaris). La solució exonormativa és l'origen de les *llengües per elaboració* (*Ausbausprachen*). Però hi pot haver una sortida endonormativa, que se sol articular al voltant del concepte *llengües pluricèntriques*. Sembla que fou Heinz Kloss (1978 [1952], p. 66-67), pioner en tantes formulacions sociolingüístiques, el primer a utilitzar-lo per a donar compte de la proliferació de models referencials en l'àmbit de la mateixa llengua. Més modernament, sobretot a partir del treball seminal de Clyne (1992), aquesta perspectiva d'estudi de la modelització formal de les llengües ha adquirit un protagonisme considerable.

La fragmentació o la fusió d'espais comunicatius, seguint Kremnitz (2006, p. 66-70; 2008, p. 13-16), es pot explicar en termes de *comunicació* i de *demarcació*. La funció demarcativa, amb un fort component identitària, posaria èmfasi en les particularitats comunicatives dels individus i de les societats. La dialèctica entre aquestes dues funcions se sol resoldre de la manera següent: si la demarcació augmenta, la probabilitat de fragmentació d'un espai comunicatiu és més gran; si allò que augmenta és la comunicació, la fusió (anivellament) de formes lingüístiques en garantirà la compactació. Des d'una perspectiva variacionista (geolingüística i sociolingüística) aquest fet s'ha corroborat en moltes ocasions, de manera que en la caracterització de les varietats lingüístiques és fonamental recórrer a la història sociocultural dels territoris. Així, les isoglosses lingüístiques, en permanent estat de variabilitat, en constitueixen la dimensió lingüística. I els fenòmens lingüístics variables s'expliquen sovint a redós dels fluxos comunicatius, també canviants, de les comunitats de parla.

Sobre el paper, les comunitats lingüístiques parteixen d'una situació d'equilibri entre les funcions esmentades. Ara bé, determinats avatars històrics poden alterar aquesta relació equitativa, de manera que la modificació dels fluxos comuni-

catius a l'interior de la comunitat pot incrementar el component demarcatiu d'alguna de les seues parts. Aquest procés, de gran vigència contemporània, ha menat a la creació de noves comunitats lingüístiques des de temps immemorials.

Arribats en aquest punt serà fonamental centrar la nostra atenció en el concepte *valor comunicatiu* (*kommunicativer Wert*). Georg Kremnitz (2003), el seu valedor, l'estableix a partir de la freqüència global de les interaccions dels membres d'una societat. I, alhora, en destaca la importància per a l'esdevenidor de la llengua, juntament amb l'*estatus* i el *prestigi*. Malgrat les dificultats de formalitzar-lo, una definició provisional establiria el valor comunicatiu d'una llengua en una societat (o en una part) a partir de la freqüència global de les interaccions dels seus membres. Estaríem parlant de la utilització real d'una llengua (o d'una varietat) en una societat, independentment de les polítiques de promoció o de repressió aplicades pels seus governants.

Com s'ha dit, més enllà de la creació d'*auctoritas* regionals, la potenciació de formes peculiars de base territorial és un capteniment cada cop més freqüent en la comunicació actual. Un capteniment, tot siga dit de passada, que no té les mateixes conseqüències en les grans llengües internacionals (l'anglès i l'espanyol, per exemple) que en àmbits comunicatius més reduïts i/o amb una funcionalitat comunicativa deficitària. Això és, mentre que l'increment de la demarcació lingüística i la consegüent disminució del valor comunicatiu de les llengües de gran abast no posa en perill la seua funcionalitat, en canvi en les llengües mitjanes, com la catalana, i en les minoritàries, l'esmentada reducció pot tenir conseqüències indesitjades. Per exemple, si la demarcació és excessiva, la pèrdua de valor comunicatiu afecta sectors tan sensibles com el mercat editorial, que veu aprimat excessivament el seu àmbit d'acció fins a qüestionar-ne la viabilitat.

Si projectem les reflexions precedents sobre la interpretació de les tensions disgregadores en la comunitat lingüística catalana, ens adonarem que les discrepàncies territorials en el model referencial de la llengua són un indicador diàfan de la persistència de dinàmiques clarament identitàries en la definició dels col·lectius de referència. Dinàmiques que es veuen accentuades per una comunicació interterritorial de molt baixa intensitat. Un capteniment impulsat per sectors que prioritzen els valors identitàris de la funció demarcativa a la pèrdua de valor comunicatiu de la varietat reivindicada. Aquesta pèrdua, no s'ha d'oblidar, és correlativa a l'increment del valor comunicatiu de la llengua hegemònica, una llengua castellana (francesa o italiana) omnipresent en la formalitat comunicativa. Tot plegat, en una situació de crisi d'usos socials de la llengua històrica. Estaríem parlant, doncs, d'una llengua tenallada per una doble conflictivitat, la interna, que dificulta l'assoliment d'un estadi de cohesió suficient per encarar els reptes comunicatius actuals; i l'externa, això és, la disputa desigual, amb llengües de gran vitalitat sociolingüística, per aconseguir una funcionalitat comunicativa plena.

En la història social de la llengua catalana, la significació del terme *pluricentrisme* s'ha expressat amb el mot *poli-centrisme*. Alhora, l'esmentat terme s'ha identificat amb la presència de diversos centres codificadors en la gestió normativa de la llengua. És per això que la seua catalogació normativa s'ha etiquetat com a *monocèntrica*, això és, impulsada des d'una institució, l'Institut d'Estudis Catalans. Tanmateix, si atorguem al terme *pluricentrisme* l'accepció que es desprèn dels postulats de Kloss —i no tant del de Clyne (1992)—, convindrem que en el conreu formal de la llengua l'orientació pluricèntrica ha estat ben present. Ens referim a l'emergència de models diversos, a la base dels quals hi ha hagut fins a les albors del segle XXI un únic codi normatiu de referència. Una constel·lació de models de base regional (essencialment, Principat, Illes Balears i País Valencià) a partir dels quals s'ha bastit el gros de les aportacions que des dels diferents territoris s'ha fet a la llengua comuna.⁷

Així, el pluricentrisme, des d'aquesta perspectiva, seria una realitat anterior a l'emergència de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. La fixació dels esmentats models formals alternatius ha descansat en el caràcter composicional de la norma i, sobretot, del polimorfisme que preveia. Allò que ha qüestionat la nova *auctoritas* valenciana és l'abast de la diasistematicitat del model normatiu primigeni tot considerant-lo insuficient per a satisfer unes hipotètiques demandes identitàries dels usuaris valencians de la llengua estàndard. Si més no fins al 2016, any de la publicació del *Diccionari normatiu valencià*, la proposta valenciana ha intensificat la funció demarcativa. Un model més atent als valors simbòlics de la varietat valenciana (identificació de l'usuari valencià amb el model) que als instrumentals (comunicatius).⁸

7. Actualment, els estudis sobre el pluricentrisme constitueixen un marc de reflexió teoricometodològica força destacat. En el debat, podríem dir-ne epistemològic, una de les qüestions que encara generen discrepàncies és si per a diagnosticar el caràcter pluricèntric de les llengües, a més d'una pluralitat de varietats estàndard, també s'exigeix l'existència de centres codificadors diversos en una mateixa llengua. Ammon (2005) aborda aquesta qüestió, sens dubte determinant a l'hora d'elaborar el conjunt de llengües considerades pluricèntriques.

8. A Pradilla (en premsa), s'hi pot trobar una avaluació dels diferents models lingüístics que tenen a l'abast els usuaris de la llengua catalana al País Valencià. Com en altres treballs anteriors (especialment Pradilla, 2008, p. 33-63), es posa èmfasi en la fragilitat extrema de la llengua catalana en el seu ecosistema comunicatiu històric. Alhora, s'hi actualitza l'evolució del posicionament de l'AVL.

Amb la perspectiva que donen les dues dècades de vigència de la Llei de creació de l'AVL, l'evolució experimentada els darrers anys per la institució ens convida a estar atents al nou horitzó integracionista que s'entreu. Si més no això em fa pensar el perfil de bona part dels nous membres de la institució i l'inici d'un període de diàleg col·laboratiu amb la Secció Filològica de l'IEC. Un diàleg, com s'ha dit, afavorit per la nova orientació prescriptiva de l'IEC en la *Gramàtica de la llengua catalana* (2017). D'altra banda, el canvi de govern propiciat per les eleccions autonòmiques de maig de 2015 també ha reorientat el model de llengua impulsat des de l'Administració, ara cap a un model de convergència lingüística. Sembla, doncs, que l'orientació localista que va presidir la dinàmica normativostandarditzadora valenciana, els darrers anys pot haver canviat de direcció.

A la llum de les consideracions precedents, s'imposa una reflexió profunda sobre quina és la millor aposta de modelització del repertori funcional de la llengua. Una reflexió que assumisca d'entrada que l'opció triada ha de millorar —i no entorpir— el procés de rehabilitació d'una llengua amb estadis de minorització diversos en els diferents espais comunicatius en què es mostra. Personalment apostaria per un model de gestió unitària que administrés la diversitat seguint criteris de comunicació supraterritorial. Si l'esmentat model s'ha de bastir des de diversos centres codificadors, la consecució d'una proposta equilibrada en termes de demarcació i de comunicació hauria de presidir el consens. Aquest acord, en les condicions sociolingüístiques actuals, és absolutament imprescindible per a la mateixa viabilitat comunicativa de la llengua compartida.

MIQUEL ÀNGEL PRADILLA
Universitat Rovira i Virgili
i Institut d'Estudis Catalans

BIBLIOGRAFIA

- ADAM, J.-M. (1985). «Quels types de textes?». *Le Français dans le Monde*, 192, p. 39-43.
- ALTURO, N. (2011). «Pragmàtica i anàlisi del discurs». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, p. 29-41.
- AMMON, U. (2005). «Pluricentric and divided languages». A: AMMON, U. [et al.] (ed.). *Sociolinguistics: An International Handbook of the Science of Language and Society*. Berlín; Nova York: Walter de Gruyter, p. 1536-1543.
- BIBER, D. (1994). «An Analytical Framework for Register Studies». A: BIBER, D.; FINEGAN, E. (ed.), p. 31-56.
- BIBER, D.; FINEGAN, E. (ed.) (1994). *Sociolinguistic Perspectives on Register*. Nova York: Oxford University Press.
- CASSANY, D.; MARÍ, I. (1990). *COM Ensenyar Català als Adults, 4: Els perfils del català. Varietats i registres de la llengua catalana*.
- CLYNE, M. (ed.) (1992). *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations*. Berlín: Mouton de Gruyter.
- GREGORY, M.; CARROLL, S. (1978). *Language and Situation*. Londres: Routledge & Kegan Paul.
- GUMPERZ, J.; HYMES, Dell H. (ed.) (1964). «The Ethnography of Communication». *American Anthropologist*, 66, 2a part, p. 54-79.
- HALLIDAY, M. A. K. (1976). *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. Londres: Arnold.
- HALLIDAY, M. A. K.; MCINTOSH, A.; STREVEN, P. (1964). *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. Londres: Longman.
- HAUGEN, E. (1966). *Language conflict and language planning: The case of modern Norwegian*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

- HAUGEN, E. (1983). «The implementation of corpus planning: theory and practice». A: COBARRUBIAS, J. (ed.). *Progress in language planning*. Berlín; Nova York; Amsterdam: Mouton, p. 269-289.
- HYMES, Dell H. (1968). «The Ethnography of Speaking». A: FISHMAN, J. (ed.). *Readings in the Sociology of Language*. La Haia: Mouton, p. 99-137.
- (1971). *On Communicative Competence*. Filadèlfia: Pennisylvania Press.
- KLOSS, H. (1978). *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800*. Düsseldorf: Schwann. [1a ed., Munic: Pohl, 1952]
- KREMnitz, G. (2001). «Le travail normatif en occitan». A: BOYER, H.; GARDY, P. (coord.). *Dix siècles d'usages et d'images de l'occitan*. París: L'Harmattan, p. 21-42.
- (2003). «Le concept de 'conflit linguistique' aujourd'hui. Essai d'une mise à jour. Avec une annexe: quelques remarques sur le terme de 'valeur communicative' des langues». *Lengas*, 54, p. 7-22.
- (2006). «Català, valencià, balear: respostes científiques a qüestions polítiques?». A: VALLVERDÚ, F. (ed.). *Cap a on va la sociolingüística?: II Jornada de l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit (Barcelona, 20 d'octubre de 2005)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 63-76.
- (2008). «Sur la délimitation et l'individuation des langues. Avec des exemples pris principalement dans le domaine roman». *Estudis Romànics*, 30, p. 7-38.
- LAMUELA, X. (1994). *Estandardització i establiment de llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- MAS, J. À. (2008). *El morfema ideològic: Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*. Benicarló: Onada.
- PAYRATÓ, L. (ed.) (1998). *Oralmènt: Estudis de variació funcional*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PAYRATÓ, L.; COTS, J. (2011). *The Pragmatics of Catalan*. Berlín: De Gruyter Mouton.
- PRADILLA, M. À. (2008). *La tribu valenciana: Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*. Benicarló: Onada.
- (2015). *La catalanofonia: Una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2019). «Els futurs del català: aproximació a una dinàmica sociolingüística calidoscòpica». *eHumanista/IVITRA*, 15, p. 299-323.
- (2020). «Social and Functional Variation in Catalan». A: ARGENTER, J.; LÜDTKE, J. (ed.). *Manual of Catalan Linguistics*. Berlín; Boston: De Gruyter, p. 397-420.
- (en premsa). «Identitat lingüística i estandardització. Els camins sinuosos cap a la modelització de la varietat formal valenciana».
- QUEROL, E. (coord.) (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- WERLICH, E. (1975). *Typologie der Texte*. Heidelberg: Kelle & Meyer.